

MAJANDUS- JA
KOMMUNIKATSIOONI-
MINISTEERIUM

Justiits- ja digiministeerium
info@just.ee
Suur-Ameerika 1
10122, Tallinn

Teie 17.12.2024 nr 8-3/8861-1; JUM/24-
1327/-1K

Meie 22.01.2025 nr 2-3/3241

**Karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu
väljatöötamiskavatsuse vastuskiri**

Austatud justiits- ja digiminister

Täname justiits- ja digiministeeriumi põhjaliku ja põhistatud nõusolekuseaduse väljatöötamiskavatsuse eest. Tunnustame väljatöötamiskavatsuse ettevalmistamisel põhjalikku ja sisukat vabaühenduste, huvirühmade, ekspertide, poliitikakujundajate jt osapoolte kaasamist.

Eesti on otsustanud viia karistusseadustiku seksuaalse enesemääramise vastased süüteod vastavusse Istanbuli konventsiooniga ja minna üle seksuaalvägivalla reguleerimisel nõusolekupõhisele lähenemisele, mis jaguneb kontseptuaalselt nn JAH-mudeliks ja EI-mudeliks. Olete palunud esitada kooskõlastamisel ja arvamuse esitamisel tagasiside mudelieelistusele koos põhjendustega.

Karistusseadustiku muutmine, et viia seksuaalse enesemääramise vastased süüteod kooskõlla nõusoleku printsiibiga (nn nõusolekuseadus), on vajalik soolise võrdsuse tagamiseks. Karistusseadustiku vastavusse viimisele Istanbuli konventsiooniga on tähelepanu juhtinud ka naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsiooni (CEDAW) rakendamist jälgiv naiste staatuse komitee oma lõppjäreldestes Eesti perioodilise riigiaruande kohta 2024. aastal. Meie hinnangul omab kehtiv regulatsioon kaudset diskrimineerivat mõju, kuna see mõjutab ebaproportsionaalselt negatiivselt naiste õigusi, arvestades, et seksuaalkuritegude ohvrid on enamasti naised. Veelgi enam, selleks et tagada seksuaalse enesemääramise õigus nii naistele kui meestele tänapäevasele inimõiguste käsitlemisele vastavalt, ei piisaks EI-mudeli rakendamisest. **Seega on majandus- ja kommunikatsiooniministeerium veendumusel, et Eesti peaks valima karistusseadustiku kaasajastamisel JAH-mudeli, mida kasutab tänaseks enamik Euroopa Liidu riikidest.**

Justiits- ja digiministeeriumi andmetel olid 2023. aastal täisealise kannatanuga kontaktsete seksuaalkuritegude puhul üheksa kümnest kannatanust naised. Seksuaalvägivald on tõsine naiste õiguste rikkumine ja soolise diskrimineerimise ilming. Õigusraamistiku muutmisel nõusolekupõhiseks on oluline positiivne mõju naiste õiguste kaitsesele ja soolisele võrdsusele.

Väljatöötamiskavatsus kirjeldab põhjalikult argumente, mis JAH-mudeli kasuks räägivad. Olulisemana saab välja tuua, et JAH-mudel võtab paremini arvesse seksuaalvägivalla ohvrite tardumusreaktsiooni ehk toonilist liikumatust, mis esineb 70%-l vägistamisohvritest ja mille tõttu ei saa eeldada vägivalla ohvritelt vastupanu või mittenõustumise väljendamist. Toonilise liikumatusega arvestamise olulisust on mh rõhutanud Istanbuli konventsiooni rakendamist jälgiv

eksperdigrupp GREVIO.

JAH-mudel arvestab paremini inimese kehalise autonoomia ja seksuaalse enesemääramise õiguse austamisega, eeldamata seksuaalsuhetes nõrka nõusolekut. JAH-mudeli rakendamine loob tervikliku raamistiku, mis võimaldab suuremat koherentsust ja terviklikku käsitlust nii õigusruumis kui ka hariduses ja teadlikkuse tõstmise tegevustes arvestades, et kehalise autonoomia käsitlust ja seksuaalharidust tuleks anda läbi nõusoleku küsimise ja andmise raamistiku. JAH-mudel toetab seksuaalsuhetes osalejate agentsust ja kommunikatsiooni ning soodustab kultuurilist nihet aktiivse osalemise poole. Nõusoleku laiem normaliseeritus aitab vähendada seksuaalvägivalla riskitegureid, kuna inimesed omandavad selgemad oskused suhtlemiseks. Karistusõiguse kooskõla teaduspõhise seksuaalharidusega võimaldab tõhustada nii hariduse kui ennetuse mõju kui ka suurendada inimeste usaldust institutsioonide vastu.

Ühe olulise teemana on VTKs asjakohaselt käsitletud ka JAH-mudeliga kaasnevat abistajate ja menetlejate koormuse tõusu. Selle juures peaks rõhutama ka seda, sh käsitledes sotsiaalset mõju ja mõju riigieelarvele, et koormuse tõus ohvrite abistamisel ja menetlemisel hoiab pikemas perspektiivis ära suuremaid seksuaalvägivalla kahjusid, sh riigieelarvele (nt töövõime langust). Siiski juhime tähelepanu, et iga riigile lisanduvat koormust ei ole õige pidada automaatselt halduskoormuseks. Seega arvestades, et seadusmuudatus ei tekita lisanduvald kohustusi või nõudeid, oleks asjakohasem rääkida pigem teenuse osutamise koormusest.

Kokkuvõttes peame JAH-mudelit Eesti õigusruumis kõige asjakohasemaks lahenduseks, et kaitsta nii naiste kui meeste seksuaalset enesemääramisõigust. JAH-mudel soodustab kultuurilist nihet aktiivse osalemise poole, tugevdab soolist võrdsust, arvestab seksuaalvägivalla psühholoogilisi eripärasid ning tõhustab nii ennetustööd kui ka haridustegevust.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Erkki Keldo

majandus- ja tööstusminister

Eva Liina Kliiman
eva.kliiman@mkm.ee